Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság

JÓ GYAKORLATOK A GYÓGYPEDAGÓGIAI FEJLESZTÉSBEN

KULTÚRTECHNIKÁK MEGTARTÁSA ÉS FEJLESZTÉSE FELNŐTT KORBAN
-SZAKMAI MŰHELY-

EFOP-3.8.2-16-2016-00001 ÉS A VEKOP-7.5.1-16-2016-00001 AZONOSÍTÓSZÁMÚ,
SZOCIÁLIS HUMÁN ERŐFORRÁS FEJLESZTÉSE
CÍMŰ KIEMELT PROJEKT

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Jó gyakorlatok a gyógypedagógiai fejlesztésben

INTERPERSZNÁLIS KAPCSOLATOK KIALAKÍTÁSA ÉS FEJÉLESZTÉSE, PÁRKAPCSOLAT ÉS SZEXUALITÁS

-szakmai műhely-

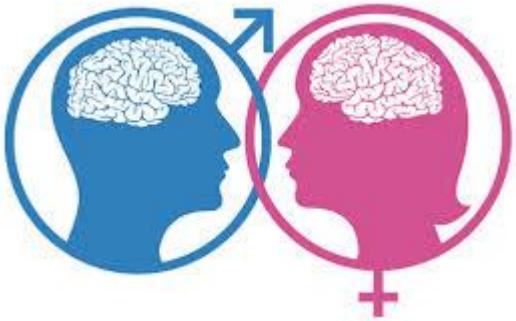

Készítette: Sándor Ildikó Erzsébet

Kaposvár, 2020 november

GONDOLATÉBRESZTŐ

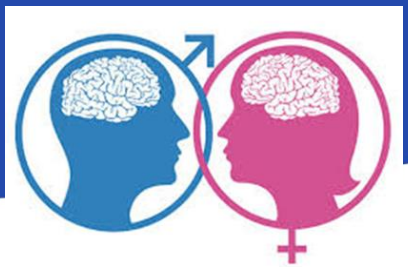

- **Az ember társas lény**
- Daniel Defoe Robinson Crusoe-ja, - ahol nem az életben maradásért való mindennapos küzdelmet volt nehéz elviselni, hanem a magányt.

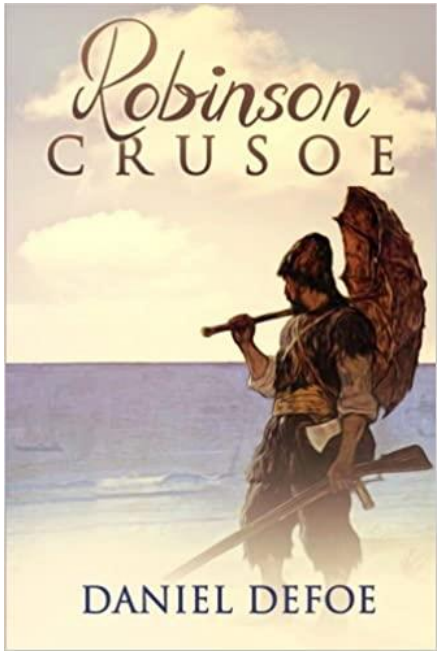

A KAPCSOLAT SZÜKSÉGLET

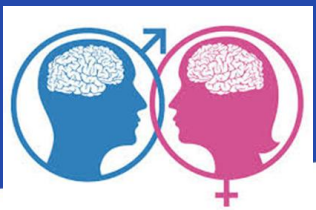

- Maslow féle szükséglet piramis, - annak több szintjén is felismerhető a társas kapcsolatok elemi szükséglete:

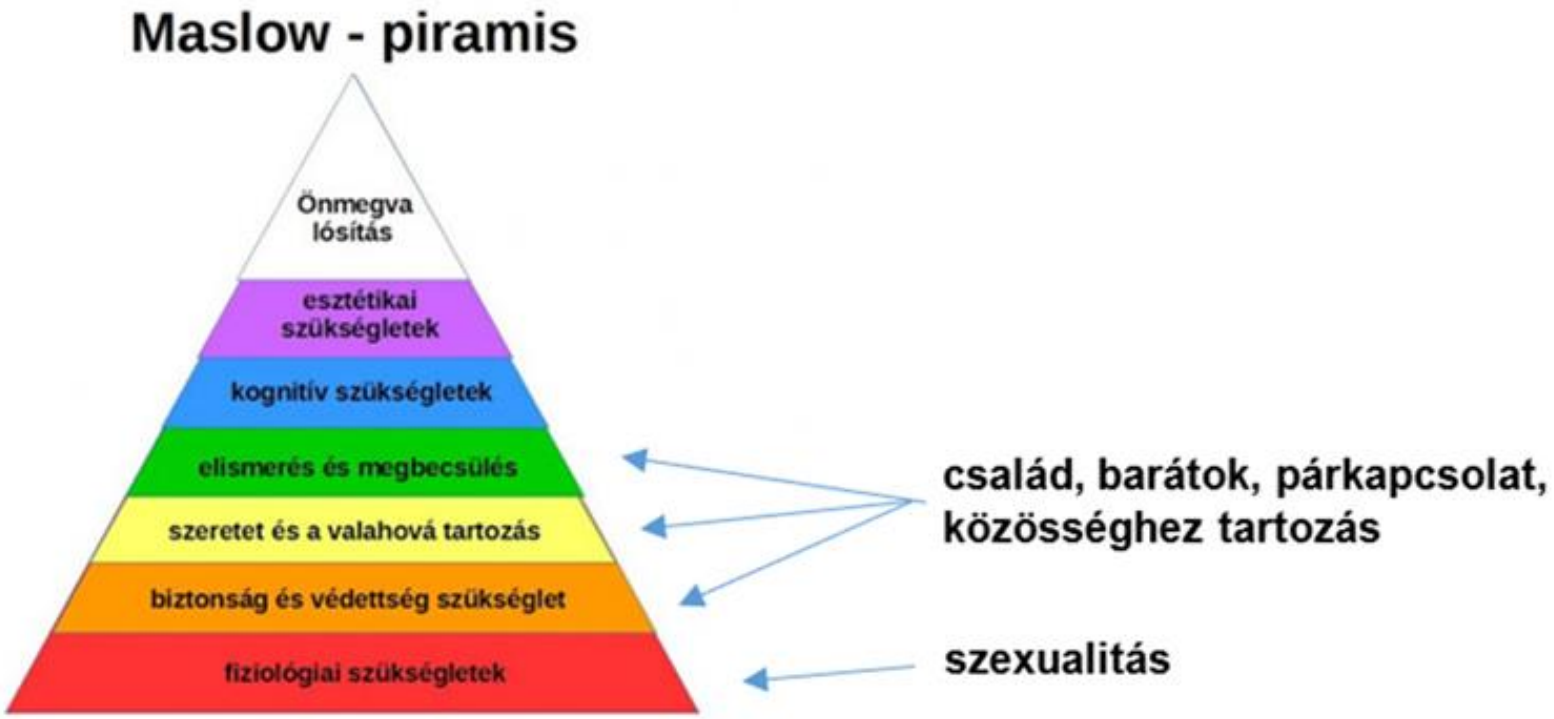

SZEMÉLYKÖZI KAPCSOLATOK ÉS JELENTŐSÉGÜK

- Személyközi kapcsolat a személyek közti ismételt érintkezés, találkozás endogén (rajtuk múló, tőlük függő) vagy exogén (tőlük független) okokból.
- **A pozitív interperszonális vagyis a személyközi kapcsolatok** az egyén szempontjából nagymértékben meghatározzák az **életminőséget,** mivel a minőségi kapcsolatok átélésével megerősödik az énkép, valamint a kapcsolat tudata biztonságérzetet nyújt, és egyfajta erőforrásként is megjelenik.
- Az interperszonális kapcsolatok kialakításához, fenntartásához azonban különféle készségek, kompetenciák szükségesek.

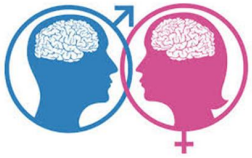

A SZEMÉLYES ÉS SZOCIÁLIS KOMPETENCIÁK ELEMEI

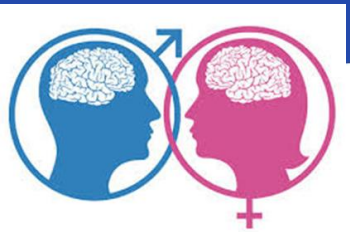

Goleman szerint:

- 1) éntudatosság (önismeret, önértékelés, önbizalom);
- 2) önszabályozás (önkontroll, megbízhatóság, alkalmazkodás);
- 3) empátia (mások megértése és fejlesztése, szükségleteik felismerése, sokszínűség értékelése, érzelmi feszültségek érzékelése);
- 4) motiváció (kezdeményezőkészség, optimizmus, elköteleződés, teljesítményösztönzés);
- 5) társas készségek (befolyásolás, kommunikáció, konfliktuskezelés, irányítás, kapcsolatépítés, együttműködés, csapatszellem).

A TÁRSAS KAPCSOLATOK SZEMPONTJÁBÓL ALAPVETŐEN FONTOS TÉNYEZŐK

- megfelelő kommunikáció,
- önfegyelem,
- alkalmazkodás,
- kompromisszumkészség, konfliktuskezelés,
- segítség kérése és megadása,

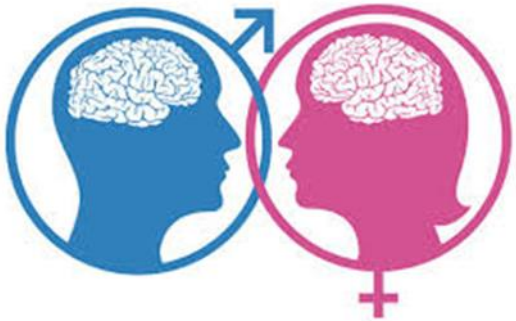

A SZOCIÁLIS KOMPETENCIA SZÜKSÉGESSÉGE

- A társas kapcsolatokban, a szociális interakciókban jelentkező nehézségek az enyhén értelmi fogyatékos emberek esetében igen gyakoriak,
- A szociális készségek fejlesztésének a hívei szerint a „mentális zavarok egy részét **a szociális kompetencia hiánya okozza.**
- **Ha ez így van, akkor jelentős eredményeket lehet elérni, amennyiben figyelmünket a szociális készségek fejlesztésére fordítjuk, s energiát fektetünk bele mind a tanórákon,/ fejlesztő foglalkozásokon** -a szerző./ **mind pedig azokon kívül.**

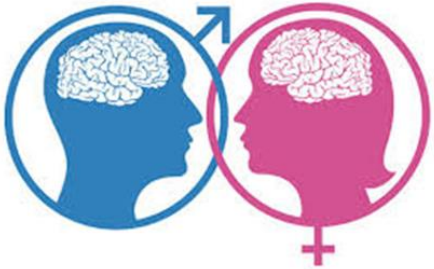

A FEJLESZTÉS LEHETŐSÉGEI

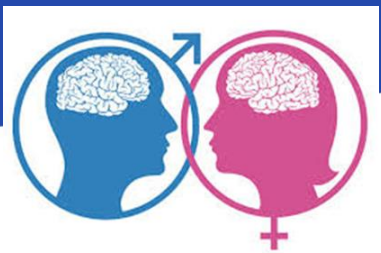

- Vannak olyan elemei a szociális kompetenciáknak, amelyek nem fejleszthetők (például: extraverzió, nyitottság, érzelmi stabilitás), ezek öröklött alapon nyugvó személyiségjegyek.
- **Vannak olyanok, amelyek igen jól fejleszthetők, ezek pedig a szociális készségek** :pl. személyközi viselkedés, feladattal kapcsolatos viselkedés,
- Ezek specifikus célú, és tartalmú szociális viselkedés kivitelezésében működnek közre**.**

A POZITÍV SZEMÉLYKÖZI KAPCSOLATOK

- A pozitív, szimmetrikus társas kapcsolatok létrejöttéhez azonban legalább két fél interakciója szükséges, ahol a felek empátiával, nyitottsággal, és megfelelő kommunikációval közelítenek.
- „Schneider (1993) szerint **a szociális kompetencia képessé tesz valakit a megfelelő szociális viselkedések végrehajtására, elősegíti a személyközi kapcsolatok gazdagodását oly módon, hogy mások érdekét ez ne sértse.”** (Konta–Zsolnai 2002)

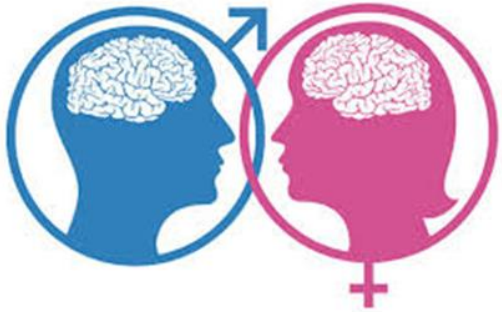

A FOGYATÉKOS SZEMÉLYEK KAPCSOLATALAKÍTÁSÁNAK LEHETSÉGES SZÍNTEREI

FELADATOK

A feladatunk kettős:

- a hiányzó, vagy alacsony szinten működő szociális készségek kialakítása, olyan szintre hozása, amely már közvetlen módon nem akadályozza meg személyes kapcsolatainak kialakításában,
- valamint olyan helyzetek teremtése, olyan programok szervezése, ahol lehetőséget biztosíthatunk kortársaival/sorstársaival való kapcsolatain túl a többségi társadalom tagjaival való interakciókra is.

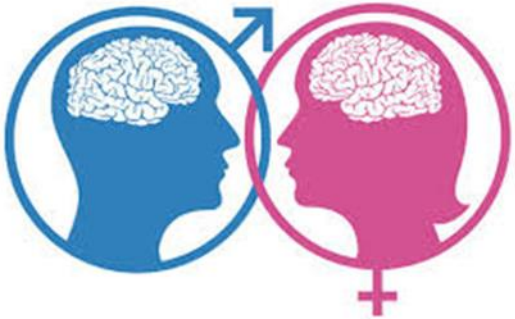

FOGYATÉKOS SZEMÉLYEK SZEXUALITÁSÁNAK KÉRDÉSEI

- Fiatalként, felnőttként jogos igényként jelentkezik a párkapcsolat és ebből következően a szexualitás igénye is
- A fogyatékosságnak **nem következménye az aszexualitás**

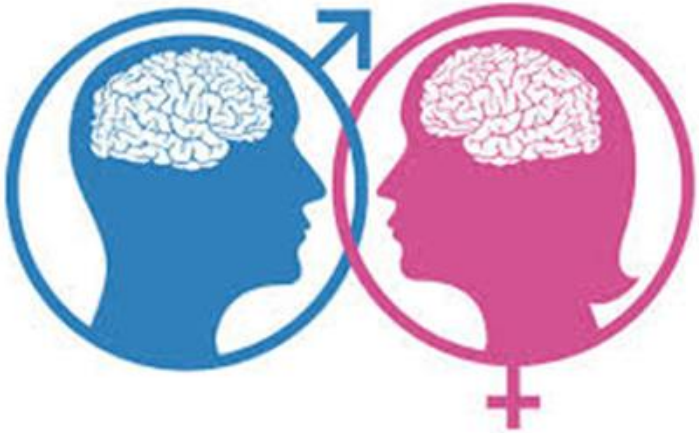

A SZEXUALITÁS

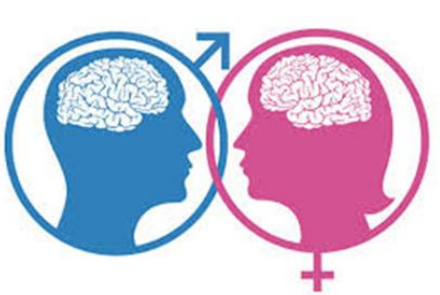

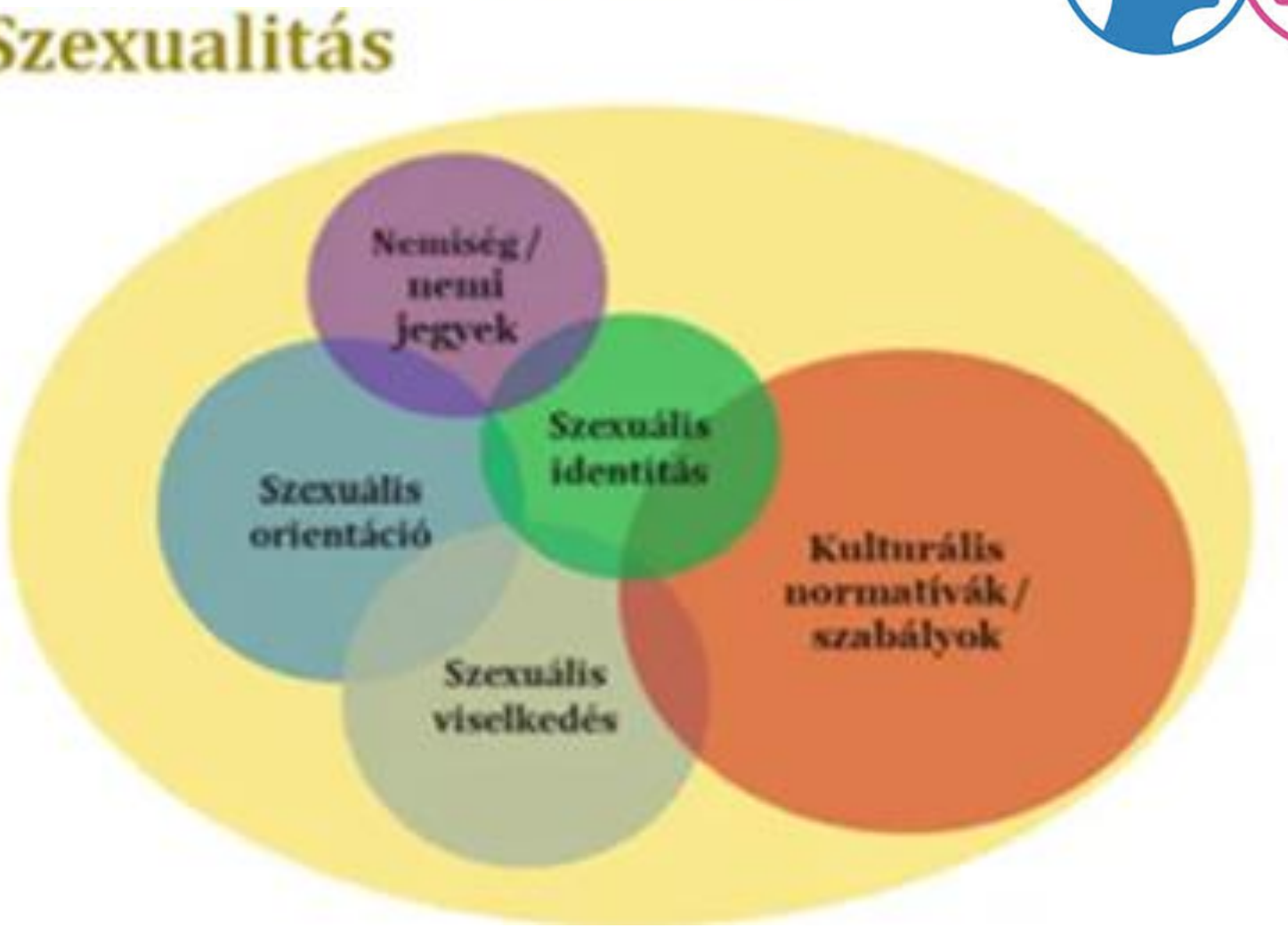

AZ ÉRTELMILEG SÉRÜLT EMBER IS ELSŐSORBAN EMBER

- Nem magányra, kiszolgáltatottságra, elkülönültségre és unalomra, hanem társra, önállóságra, a társadalommal való együttélésre, de legfőképpen értelmes és hasznos cselekvésre vágyik.
- Etikai Kódex, - az otthonokban élők emberi méltóságának megőrzése, jogérvényesülésük és önrendelkezésük elősegítése érdekében, valamint a társadalmi diszkrimináció csökkentése

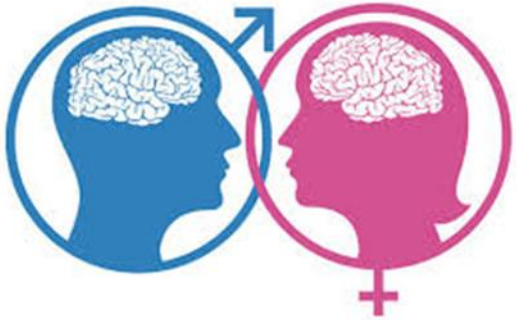

A FOGYATÉKOSSÁG ÉS A SZEXUALITÁS

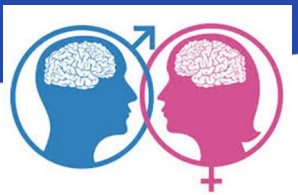

- A fogyatékosság és a szexualitás kérdése a többségi társadalomban rengeteg ellenérzést, tiltakozást, meg nem értést vált ki.
- gyakran az érintett szülők, családtagok,
- **esetenként még a szakdolgozók is teljes mértékben negálják ezt a kérdést.**
- **Ez elsősorban ilyenkor talán nem is szakmai kérdés, hanem mindinkább a személyes viszonyulásé.**
- **Ellentmondásos magatartás, hiszen a mindennapokban tapasztaljuk, látjuk az igényt.**

MI A SZEXUALITÁS?

A szexualitás nem egyenlő a tényleges szexuális aktussal

A szexualitás az egész emberi lét központi aspektusa, s magában foglalja:

- a nemet,
- a nemi identitást és szerepeket,
- a szexuális orientációt,
- az erotikát, gyönyört,
- intimitást
- és a reprodukciót.

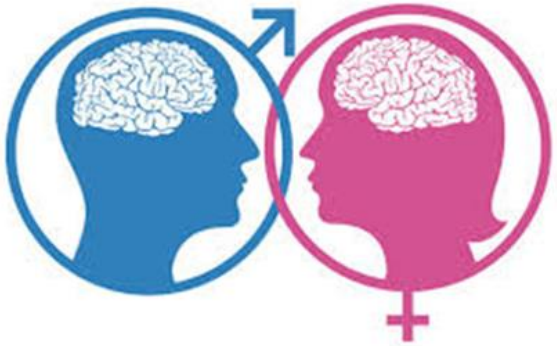

A NEMISÉG KIFEJEZŐDÉSE

A nemiség kifejeződik:

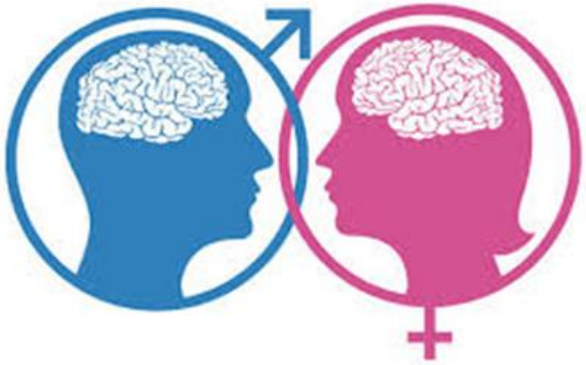

- gondolatokban,
- fantáziákban,
- vágyakban,
- hiedelmekben,
- attitűdökben,
- értékekben,
- viselkedésekben, szokásokban, szerepekben és kapcsolatokban.,

Nem mindig nyilvánul meg mindegyik.

BIO-PSZICHO-SZOCIÁLIS ELLÁTÁS ELVE

- A szociális ellátásban **alaptézis a bio-pszicho-szociális megközelítés.**
- Az értelmi fogyatékos klienssel való szexuális élettel kapcsolatos megbeszélések, felvilágosítások, amelyek a **bio-pszicho-szociális szükségletek mellett a jogokat is figyelemebe veszi.**
- **Cél: hogy olyan készségeket, viselkedést és kommunikációt érjünk el, amely hozzásegíti a klienseket a pszichoszexuális és szociális fejlődésükhöz, szexualitásuk megéléséhez.**

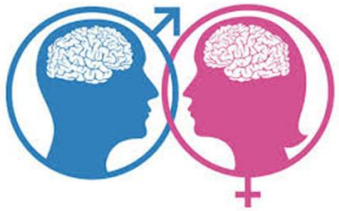

ZOLNAI ERIKA: FELNŐTTEK MERT FELNŐTTEK

- A témát teljes terjedelmében átfogó **szexuálpedagógiai ismereteket nyújtó olyan összegző írás**, amely e területen mindenkinek, aki a fogyatékos személyek ellátásában dolgozik ajánlott, és a segítségére lehet.

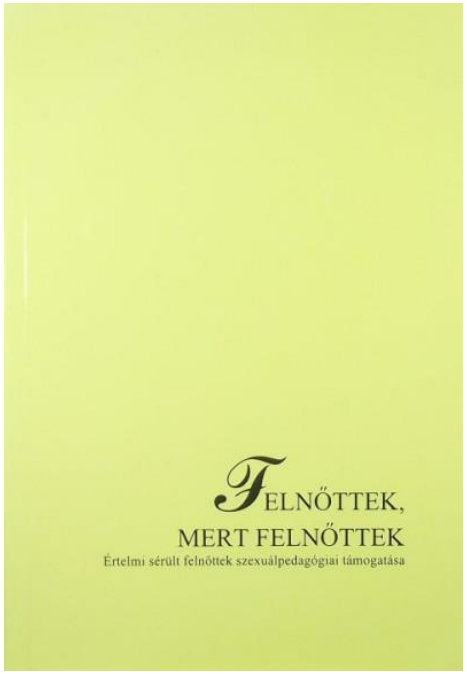

ÉFOÉSZ KIADVÁNYA: ŐK KETTEN

- Szexuálpedagógiai segédanyag az értelmi fogyatékosokkal való foglalkozáshoz.
- A könyvhöz rajzos illusztrációkat tartalmazó külön lapokból álló melléklet is tartozik, amelyekben a készítők igyekeztek a könnyen érthetően formához hasonló megjelenítést elérni.

A SZEXUALITÁS KÉRDÉSÉT SEGÍTŐ/TÁMOGATÓ MEGBESZÉLÉSEK

- bizalmi kapcsolat
- intim módon, az autonómiát és az önbecsülést megőrizve, azokat tiszteletben tartva
- szégyenmentes beszélgetés légköre, felkészítés a kiegyensúlyozott
- interperszonális és párkapcsolatok kialakítására, megtartására

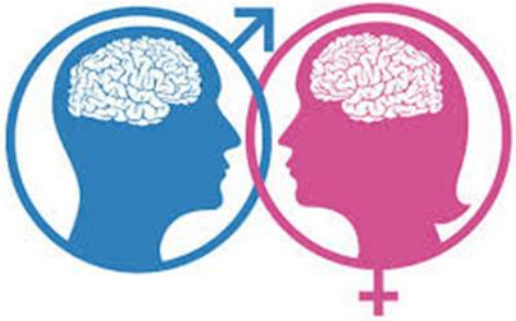

A FELVILÁGOSÍTÁS RÉSZTERÜLETEI

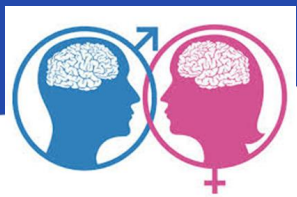

- a férfi és a női test azonosságai, különbségei;
- a férfias és nőies megjelenés - ruhadarabok elkülönítése, az esztétikus megjelenés, öltözködés
- a nemi szervek megnevezései és részei,
- higiénia, intim higiénia kérdései – külön a fiúknak, külön a lányoknak;
- a menstruáció és a menstruáció ideje alatt használatos intimbetétek, tamponok helyes alkalmazása.
- Milyen nekem az „álom nő”,/ „álom férfi”, -külső belső vágyak, elvárások a vágyott partnerre vonatkoztatva
- az udvarlási folyamat szépsége, módja és az egymás megismerésének fontossága.

A FELVILÁGOSÍTÁS RÉSZTERÜLETEI

- a féltékenység - és az ebből fakadó vita,
- konfliktus kialakulása, a kibékülés lehetősége. a fogamzásgátlás módjai, és a szexuális aktus történése.
- az aktus következménye, felelősség kérdése: terhesség; a magzat fejlődésének folyamtának megismertetése,
- szexuális abúzus felismerése, elkerülésére

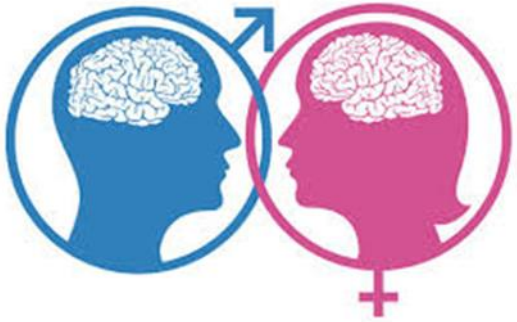

A SZEXUALITÁS MEGÉLÉSE: HOL? HOGYAN?

- Emberhez méltó módon, az emberi méltóság megőrzésével
- Tudatosítás: szexuális kapcsolat egy nagyon bensőséges, csak a két emberre tartozó történés
- A bentlakásos intézményekben: intim szobák, pároknak közös szoba, lakótér
- A közszemérem sértés jelentése, jogi következményei

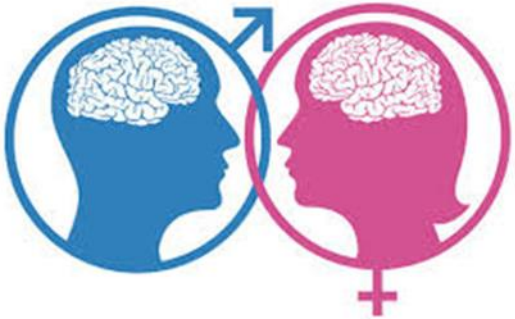

A SZEXUALITÁS MEGÉLÉSE: HOL? HOGYAN?

- A nappali intézmények tagjaként az értelmi fogyatékos személyek szexuális történéseinek lehetőségeit **gyakran a család döntése határozza meg**.
- Támogatja-nem támogatja
- Szakember és a szülő/hozzátartozó megfelelő bizalmon alapuló kapcsolata nagy jelentőségű - elősegíthet a szülő/hozzátartozó szemlelétváltozását

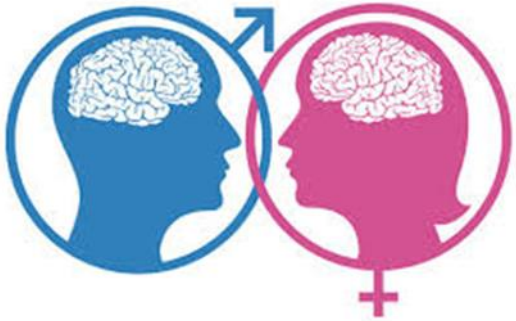

AZ ABÚZUS, A SZEXUÁLIS ABÚZUS

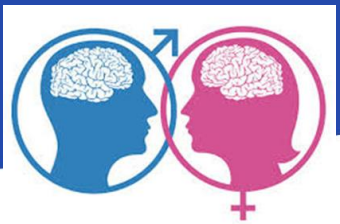

- A bentlakásos és a nappali intézményekben a bántalmazások **gyakran kliens és kliens között** történnek, de sajnos időnként hallunk a gondozó személyzet által elkövetett bántalmazásokról is.
- A nappali intézményi jogviszony egyik feltétele, hogy **az ellátott veszélyeztető magatartást nem tanúsíthat**, így abban az esetben, ha ez a probléma fokozottan jelentkezik, **fennáll, úgy a bántalmazó kliens ellátása meg is szüntethető.**

I/2000 (I.7.) SzCsM rendelet: „81. §. (2)

- A családon belüli bántalmazások kérdése: ha esetleg valamilyen apró jelből fakadóan annak a gyanúja fel is merül, **a gyanúval bizonyíték hiányában nagyon óvatosan kell bánni!**

A SZEXUÁLIS ABÚZUS

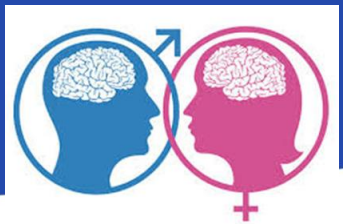

- Sajnos ez még mindig tabutéma…pedig gyakoribb, mint amennyi a felszínre kerül.

- „…az áldozatok fogyatékosságuk miatt sokszor azt sem tudják, hogy a testükkel saját maguk rendelkezhetnek, és nincs rendben, ha valaki a beleegyezésük nélkül fogdossa őket vagy másképp él vissza kiszolgáltatottságukkal. Sokan még a telefont vagy az internetet sem tudják használni fogyatékosságuk, elzártságuk vagy anyagi helyzetük miatt. „

FOGYATÉKOSSÁG ÉS BÁNTALMAZÁS

- Az abúzus körébe tartozó szexuális bántalmazásról, **Fogyatékosság és bántalmazás** címmel könnyen érthető kommunikáció formában az FSZK, és az Emberi Erőforrások Minisztériuma megjelentetett egy kiadványt, ami szintén nagyon jól felhasználható a munkánk során.
- Letölthető: https://fszk.hu/wpcontent/uploads/2017/06/Abuzus_KEK.pdf

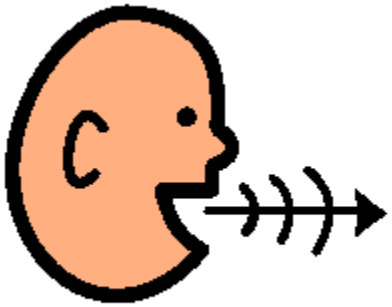

ÖSSZEFOGLALVA

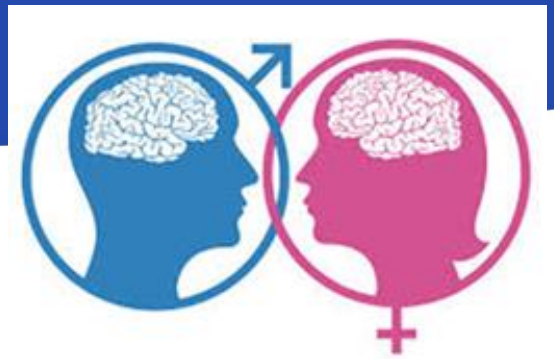

- Szemléletváltás
- Szociális izoláltság enyhítése
- Kapcsolat – személyes és szociális kompetenciák erősítése
- A kapcsolatépítés lehetőségeinek szervezése
- Megfelelő felvilágosítás – bizalom!
- A szexualitás nem bűn, - szükséglet
- Az abúzus veszélyei
- Emberi jogok és az emberi méltóság biztosítása

ZÁRÓGONDOLAT

„Nem tudunk meggyógyítani egy értelmi sérültet, de megpróbálhatjuk enyhíteni azokat a panaszokat, melyek a fogyatékosságából erednek.”

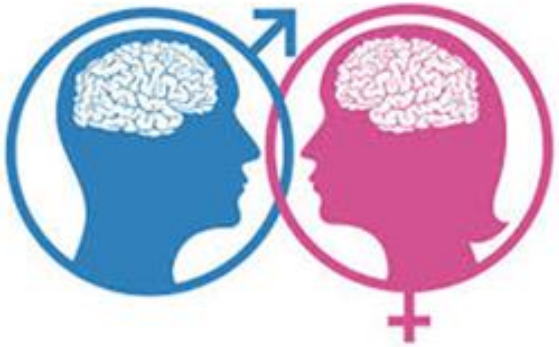

(Ellen De Visser)

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

SZÉCHENYI 2020
MAGYARORSZÁG KORMÁNYA
Európai Unió
Európai Szociális Alap
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE